

Ion Muntean

EXPIRAREA CONTRACTULUI DINTRE GAZPROM ȘI MOLDOVAGAZ - NOI OPORTUNITĂȚI DE CONSOLIDARE A SECURITĂȚII ENERGETICE A REPUBLICII MOLDOVA

www.viitorul.org

Nr. 9, 2010

Politici
Publice

www.viitorul.org

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

Politici Publice

NR. 9, 2010

EXPIRAREA CONTRACTULUI DINTRE GAZPROM ȘI MOLDOVAGAZ - NOI OPORTUNITĂȚI DE CONSOLIDARE A SECURITĂȚII ENERGETICE A REPUBLICII MOLDOVA

Ion Muntean

Seria Politici Publice reprezintă o colecție de studii, lansată de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, cu începere din iarna anului 2002, cu sprijinul Open Society Institute (LGI/OSI).

Studiile de Politici Publice apar cu regularitate în Biblioteca IDIS „Viitorul”, alături de alte cercetări în probleme considerate a fi importante pentru interesul public.

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Nici Administrația IDIS „Viitorul”, și nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”. Persoana de contact: Laura Bohanțov - laura.bohantov@viitorul.org.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină o referință la seria de Politici Publice și IDIS „Viitorul”.

Muntean, Ion

Expirarea contractului dintre Gazprom și Moldovagaz – noi oportunități de consolidare a securității energetice a Republicii Moldova / Ion Muntean ; IDIS “Viitorul”. – Ch. : IDIS “Viitorul”, 2010 (Tipogr. “MS Logo” SRL). – 28 p. – (Politici Publice Nr 9, 2010, ISBN 978-9975-4007-6-3).

50 ex.

ISBN 978-9975-4156-5-1.

620.91(478)

M 95

CUPRINS

INTRODUCERE	6
1. CONSECINȚELE UNEI POLITICI DE INTERES	7
1.1 INFRASTRUCTURA NAȚIONALĂ DIRIJATĂ DIN EXTERIOR	7
1.2 POSIBILITĂȚILE NEVALORIFICATE DE DIVERSIFICARE A FURNIZORILOR DE ENERGIE (GAZE NATURALE).....	8
1.3 ACȚIUNI DE BINEFACERE ÎN FAVOAREA UNUI GIGANT ECONOMIC	10
1.4 „ROBINETUL GAZELOR” - INSTRUMENT DE REGLARE A DIVERGENȚELOR POLITICO-ECONOMICE	11
2. PREMIZE PENTRU O NOUĂ ETAPĂ DE NEGOCIERI	14
2.1 ISTORIA NEGOCIERII ACTUALULUI CONTRACT	14
2.2 MOTIVUL SECRETIZĂRII CONTRACTULUI ÎNCHEIAT ÎNTRE MOLDOVAGAZ ȘI GAZPROM	15
2.3 POLITICA DE PREȚURI NEECHITABILĂ ȘI DATORII NEJUSTIFICATE.....	16
3. AGENDA VIITOARELOR NEGOCIERI	17
3.1 REVIZUIREA STRUCTURII PROPRIETĂȚII S.A. MOLDOVAGAZ	17
3.2 RENEGOCIEREA TAXEI DE TRANZIT AL GAZELOR SPRE BALCANI.....	19
3.3 RENEGOCIEREA TAXEI DE IMPORT AL GAZELOR.....	21
CONCLUZII	26
RECOMANDĂRI.....	27
BIBLIOGRAFIE	28

INTRODUCERE

Acest studiu a fost elaborat ca o reacție la apariția unor posibilități de a influența situația actuală din sectorul gazier al Republicii Moldova prin elaborarea unei platforme de renegociere a actualului contract de achiziționare a gazelor naturale din Federația Rusă.

Acest contract a fost conceput ca un contract de lungă durată care prevedea ca Republica Moldova, începând cu anul 2006, va primi gaz la un preț care va crește gradual în baza unei scheme de egalare a prețului de procurare cu cel mediu european.

Anul 2010 este ultimul în care Republica Moldova importă gaz din Rusia la preț redus față de cel european, corespunzător se apropie momentul inițierii unor noi runde de negocieri privind prețul de achiziționare a gazelor de la Gazprom la fel și taxa de tranzit a gazelor rusești

spre Balcani, dar nu trebuie să ratăm și ocazia de a aminti părții ruse despre necesitatea revizuirii structurii proprietății în cadrul S.A. Moldovagaz.

Analizând echidistant „evoluția” sectorului energetic, și anume cea a sectorului gazier, pot fi depistate ușor erorile comise, poate conștient, care au influențat direct securitatea energetică a țării dar și situația social-economică a populației. Considerând că puteau fi întreprinse măsuri concrete de fortificare a securității energetice, și fiind conștienți de faptul că lucrurile mai pot fi îmbunătățite, a fost elaborată această lucrare care vine cu o analiză minuțioasă a momentelor vulnerabile și a erorilor comise până în prezent de către fostele guvernări dar și cu o agendă care este propusă pentru a fi utilizată în procesul viitoarelor negocieri.

1. CONSECINȚELE UNEI POLITICI DE INTERES

Încă de la formarea Republicii Moldova ca stat „independent” tot așteptăm să simțim această independență, mai cu seamă în sectorul energetic care stă la baza economiei oricărui stat. În cazul în care aproximativ 94% din energie este importată iar din aceasta gazul natural are o pondere de cca. 60% și continuând să polemizăm asupra securității energetice a Republicii Moldova, situația actuală nu va vedea orizontul schimbării.

Analizând istoricul sectorului gazier din Moldova, se fac observate o serie de erori și acțiuni comise la diverse nivele de abordare a subiectului care, pe alocuri, s-au dovedit a fi diametral opuse cu angajamentele politice la capitolul energetică. În capitolul ce urmează vor fi expuse unele (in)acțiuni care au influențat direct cursul corect al dezvoltării sectorului energetic al țării și mai exact a celui gazier.

1.1. Infrastructură națională dirijată din exterior

Odată cu obținerea ”independenței” Republicii Moldova, aceasta a moștenit legal sistemul de transportare, tranzitare și distribuție a gazului natural aflat pe teritoriul său. Principalele puncte de distribuție la fel și majoritatea stațiilor de pompare a gazului erau amplasate în partea stângă a Nistrului. Nu mai puțin importantă este poziționarea în orașul Tiraspol a nodului de compresiune a gazoductelor magistrale care trec pe teritoriul

Republicii Moldova spre Balcani, gazoducte ce asigură tranzitul unui volum de 22-23 mlrd. m³ (date valabile până în anul 2009) spre țările din Europa de Sud – Est, capacitatea totală fiind de 45 mlrd. m³.

După conflictul transnistrean din 1992 Chișinăul pierde controlul asupra teritoriului din stânga râului Nistru, respectiv o parte din patrimoniul de gazoducte trece sub controlul administrativ al autorităților separatiste care erau susținute politic și financiar de către Federația Rusă. Având controlul asupra acestei regiuni, Federația Rusă a obținut posibilitatea de a influența mai ușor asupra situației politico-economice a Republicii Moldova. Sub pretextul datoriilor acumulate față de Gazprom au fost luate o serie de decizii prin care o parte din activele părții de pe malul drept al Nistrului erau cedate sub formă de contravaloare a datoriilor către Gazprom.

Judecând după amplasamentul surselor de energie electrică, constatăm ca aproximativ 85 % din energia electrică este generată de centralele din partea stângă a Nistrului și doar 15% din capacitățile de generare a energiei electrice sunt amplasate pe malul drept, unde se află 80% din populație și circa 60% din potențialul economic. Aceasta este încă o dovada că sistemul politico-economic sovietic a fost conceput în așa fel ca în caz de dezmembrare, acesta să poată servi fostului regim. Exemple concludente ar fi cel al Ucrainei, Belarus și alte state ex-sovietice.

Referitor la războiul gazelor de la începutul

tul anului 2009 dar și despre interesul Gazpromului pe piață din Republica Moldova și schemele de livrare a gazelor, Mihail Krutihin, expert și partener RusEnergy susține: „Esența acestui conflict poate fi redusă la o formulă atribuită managerilor Gazprom: „Nu doriți să cumpărați gaz rusec mai ieftin, plătiți atunci prețul de piață, dar prin intermediarii noștri”. După cum decurg lucrurile, interesul pentru menținerea schemelor netransparente de livrare a gazelor este extrem de mare la Moscova și parțial la Kiev, astfel încât părțile sunt gata să se lupte în mod serios pentru ele. Mențiunile precum că Gazprom tinde spre o formă transparentă și directă de comerț cu gaze nu rezistă criticilor. Schema actuală a fost creată de monopolul rus al gazelor, iar intermediarii pentru a realiza tranzacțiile ilicite au fost aleși la Moscova. Această practică este continuată și aplicată în prezent și pe alte piețe unde este sau vrea să intre Gazprom”.¹

Un alt obiectiv strategic situat pe malul stâng al Nistrului este centrala electrică CERSM (Centrala Electrică Raională de Stat Moldovenească), capacitatea căreia era de 3000 MW, ceea ce putea asigura necesarul de energie al RM și ar permite comercializarea restului către alte piețe. La moment centrala poate furniza doar 1200 MW prin intermediul a patru blocuri ce funcționează pe bază de gaz. Deci și această centrală, a cărei acțiuni majoritare sunt deținute de o companie rusă, este un client constant al Gazpromului.

1.2 Posibilități nevalorificate de diversificare a furnizorilor de energie (gaze naturale)

Sporirea securității energetice a Republicii Moldova nu poate fi realizată într-un

¹ Informație preluată dintr-un articol publicat pe site-ul <http://www.rusenergy.com/en/>, autor Mihail Krutihin

termen scurt și de loc ușor în cazul unui trecut istoric asemănător celui pe care l-a avut Republica Moldova. În același timp nu putem contesta evoluția sistemului gazier pe parcursul ultimelor 2 decenii, de la obținerea independenței și până în prezent sau făcut lucruri importante în acest domeniu, dar cu siguranță putem contesta deficiența unor strategii durabile în domeniul energetic însoțite de măsuri reale în acest sens, care ar fi permis consolidarea securității energetice și mai exact diversificarea surselor de aprovizionare cu energie / gaze, gazele fiind principala formă de energie utilizată în Republica Moldova la momentul actual. Cu siguranță puteau fi stabilite priorități în vederea interconectării sistemului național de gazoducte cu cel al României, era un pas spre creșterea siguranței energetice, în cazul în care aceasta este mai presus de cât prețul de aprovizionare. La fel se demonstra disponibilitatea Republicii Moldova de a participa la piața energetică regională.

Interesele de securitate energetice ale Uniunii Europene au devenit comune cu cele din Republica Moldova, care a devenit recent membru al Comunității Energetice a UE. Interconectarea sistemului energetic național cu cel European este una din obligațiile pe care RM trebuie să le îndeplinească pentru a putea participa la piața energetică regională. Indiferent de care ar fi modalitatea concretă de participare la piața regională, este important ca rețeaua conductelor de gaze naturale din Moldova să fie interconectată cu rețeaua de gaze naturale din România printr-o altă interconexiune decât traseul de tranzit spre Balcani al Gazprom-ului. O astfel de legătură cu rețeaua care asigură vecinătatea cu piața regională ar permite extinderea conceptului

*Inelului Comunității Energetice*² și în cazul Moldovei. Opțiunile de accesare a altor surse de gaze naturale decât prin conductele magistrale controlate de Gazprom sunt legate de posibilitatea de conectare la rețeaua de transport a gazelor naturale a României și, prin aceasta, accesarea surselor disponibile prin această rețea, cum ar fi conducta Nabucco sau eventual South Stream, proiecte care ar putea traversa partea de vest a României. Mai mult ca atât, Republica Moldova și-ar spori securitatea aprovizionării cu gaze naturale prin accesul la rezervele de gaze naturale disponibile în România. În acest sens implementarea proiectului de construcție a conductei magistrale Ungheni - Iași este primordială și ar fi soluționat problema aprovizionării cu gaze a Republicii Moldova în perioada „războiului gazelor” din 2006 și 2009.

Nevalorificată la moment este și posibilitatea de înmagazinare a gazelor naturale în depozite subterane utilizând pentru aceasta golurile zăcămintelor de hidrocarburi sau rezervoare construite din metal și amplasate la suprafața pământului. Existența unor depozite subterane ar fi permis în perioada crizei gazelor din 2006 și 2009 să se aprovizioneze țara fără întrerupere, lucru care a fost realizat în 2009 din înmagazinările de gaz ale Ucrainei din regiunea Bogorodceni.

Rezervoarele de gaz natural pot fi utilizate în apropierea portului Giurgiulești cu crearea unui terminal pentru gazele naturale

2 Nota: Inelul Comunității Energetice nu presupune asigurarea Republicii Moldova cu gaze naturale la un preț avantajos, acesta are drept obiectiv formarea unei piețe regionale competitive în baza contractelor SWAP. Contractul SWAP oferă oportunități pentru managementul de risc al prețurilor extrem de volatile a gazelor naturale. Aceste contracte prevăd, de asemenea, construirea unei piețe viguroase pe baza relațiilor de stabilire a prețurilor între diferite centre importante și piețele de gaze naturale și oferă participanților la această piață o flexibilitate crescută de gestionare a riscurilor prin instrumente financiare clare prestabilite. Beneficiul final al participanților la această piață, în perspectivă și pentru Republica Moldova prin interconexiunea la Inelul Comunității Energetice prin România, este o securitate energetic sporită.

și utilizarea vaselor de tip „râu-mare”, depozitând gaze importate din alte părți ale lumii. Această posibilitate poate fi legată de o altă oportunitate și anume cea de import al gazului natural lichefiat. Din motiv că rețehnologizarea gazului lichefiat implică investiții prea mari în construirea unei asemenea stații, pot fi inițiate discuții cu partea română în scopul construirii unei singure stații de delichefiere în portul din Constanța.

O altă posibilitate de diversificare a furnizorilor de energie pe care Republica Moldova a ratat-o la timpul oportun a fost importul gazelor din Republica Kazahstan. Oferta de importare a gazelor naturale din Kazahstan a venit oficial din partea S.A. ASCOM GRUP prin care aceștia se angajau să aprovizioneze Moldova cu gaze naturale din Kazahstan în volum de 2.5-3.0 mlrd. m³ anual, (prețul comercial inițial de 76 USD/1000m³) cantitate de gaze suficientă pentru toți consumatorii de pe ambele părți ale Nistrului. Din lipsă de insistență din partea oficialilor de la Chișinău dar și ineficiența negocierilor cu părțile vizate în acest proiect, mai cu seamă Gazprom-ul deoarece urma să fie utilizată o parte din infrastructura de transportare a acestuia, această oportunitate nu a mai fost reală, mai ales după ce din 2006 și politica Gazpromului pe piața din Kazahstan și în restul statelor ex-sovietice a căpătat o altă abordare.

Realizarea proiectelor menționate mai sus putea fi inițiată la nivel practic încă după destrămarea URSS, lucru care nu s-a întâmplat oficial din “motive financiare”. De fapt, conducerea de la Moscova a avut suficiente pârghii și aptitudini negociatoare ca acest lucru să nu se întâmple, protejând cu succes interesele Gazprom-ului pe această piață dar și contactul energetic al Gazprom-ului cu piața europeană.

1.3 Acțiuni de binefacere în favoarea unui gigant economic

Un interes vădit al Gazprom-ului a fost și este deținerea controlului asupra sistemului de gazoducte al Republicii Moldova cu orice preț. Pentru realizarea acestui scop Gazprom-ul a folosit ca instrument de „negociere” datoriile la gaze care se formau cu intenții bine determinate.

Seria de cedări a proprietății gaziere moldovenești către Gazprom a început după conflictul transnistrean, când Chișinăul a pierdut controlul asupra teritoriului din stânga Nistrului, o parte din patrimoniul gazier trece sub controlul administrativ al autorităților de la Tiraspol, inclusiv o serie de elemente-cheie ale sistemului de gazoducte. După aceasta, în 1994 prin decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 140, cu privire la perfecționarea dirijării sistemului unic de stat pentru aprovizionarea cu gaze, are loc fondarea concernului de stat „Moldova-Gaz”, în componența căruia au fost incluse inițial 51 de întreprinderi specializate. Mai târziu, Curtea de Conturi constatare că „fondarea concernului, cât și principiile de includere și ieșire a întreprinderilor din componența acestuia contravin prevederilor Legii cu privire la antreprenariat și întreprinderi”.³

Un an mai târziu, conform Hotărârii Parlamentului nr.611-XIII din 27.10.95 „Cu privire la proiectul individual de privatizare și reorganizare a întreprinderilor Concernului „Moldova-Gaz”, este creată societatea pe acțiuni mixtă moldo-rusă de tip închis „Gazsnabtranzit”, în componența căreia este inclusă întreprinderea „Moldovatrangaz”. Conform Hotărârii Legislativului nr. 305-XIII din

06.1994, părții ruse urma să i se transmită cu titlu de cotă – parte în capitalul social și în contul achitării datoriei R. Moldova față de „Gazprom” o parte din patrimoniul Concernului „Moldova-Gaz”. La începutul anului 1994, datoria Moldovei către Gazprom era de 22,2 mil. USD, inclusiv 14,3 mil. USD reveneau părții transnistrene. Guvernul acceptă contractul de constituire al S.A. „Gazsnabtranzit”, care prevedea că capitalul social se va forma din contul patrimoniului întreprinderii „Moldovatrangaz” și direcției regionale „Tiraspoltrangaz” în proprietatea acesteia transmițându-se un patrimoniu în sumă de 104 mil. USD. Astfel Gazprom-ul primește practic pe gratis 50% din proprietatea asupra sistemului de gazoducte magistrale ale R. Moldova, care, potrivit experților din domeniu, înainte de cedare au fost subevaluate în raport de 9:1. Prin urmare, R. Moldova a făcut pentru Gazprom o reducere de preț de 89% la vânzarea unei părți a gazoductelor magistrale.⁴

În anul 1998 are loc reorganizarea Concernului de stat „Moldova-Gaz” în societate pe acțiuni S.A. „Moldovagaz”, prin comasarea concernului cu întreprinderea mixtă moldo-rusă „Aprogaztranzit” (noua denumire a S.A. „Gazsnabtranzit”). Capitalul social în valoare de 290,6 mil. USD, inclusiv 78,1 mil. USD, proprietate amplasată pe teritoriul Transnistriei era divizat după cum urmează: 50,02% au revenit „Gazprom”, 36,56% – Republicii Moldova și 13,42 – Transnistriei.

În Hotărârea de Guvern nr.1068 din 21.10.98 se menționa că valoarea patrimoniului complexului de gaze este preliminară, Departamentul Privatizării și Administrării Proprietății de Stat urmând să efectueze, în

3 Informație preluată de pe <http://www.investigatii.md/index.php?art=256>

4 Parlicov V., Șoitu T., „ Industria gazului în RM: povara ignoranței și costul erorilor”

1999, prin intermediul unei organizații internaționale de audit, reevaluarea lui și rectificarea capitalului social, dar și a cotelor-părți ale fondatorilor și a datoriilor către furnizorii de gaze, lucru care nu s-a mai desfășurat și poate servi drept temei pentru invalidarea contractului de constituire a S.A. Moldovagaz.

1.4 „Robinetul gazelor” - instrument de reglare a divergențelor politico-economice

La capitolul politică externă, administrația de la Moscova este bine cunoscută prin maniera specifică ofensatoare de a influența cursul politic al fostelor țări din URSS și dependente energetic de fostul imperiu. Din 1991, Federația Rusă a promovat o politică prin care să mențină fostele state sovietice în sfera sa de influență. În acest sens, liderii de la Moscova au propus, în 1991, crearea CSI, ca modalitate de reintegrare a spațiului ex-sovietic prin dezvoltarea de relații militare, economice și politice cu fostele republici. Relațiile economice privilegiate pe care Moscova le-a întreținut pe parcursul anilor 1990 cu statele din CSI au presupus și perceperea de către Rusia a unui preț mic pentru livrarea de gaz natural.

Mai târziu „Robinetul gazelor” s-a dovedit a fi un instrument viabil folosit de către Moscova și în exprimarea poziției sale statutare ca putere economică influentă în Europa. În ultimii ani, caracterul ostil al politicii externe moderată prin „robinetul gazelor” s-a făcut tot mai simțită în Ucraina, Belarus și R. Moldova. În cazul Republicii Moldova, politica dusă de Rusia are un caracter mai special, fiind determinat în primul rând de poziția geopolitică, aceasta aflându-se în nemijlocita vecinătate a comunității europene și trecutul

istoric, care a fost marcat de lupta pentru acest teritoriu pe parcursul a mai multor decenii.

Primul semnal de control asupra sistemului gazier din Moldova a fost dat de Moscova la 20 iulie 1992 când Chișinăul, pe seama căruia revine peste 50% din consumul de gaze naturale din Republica Moldova (măsurat la Nistrului), s-a pomenit fără gaze după ce autoritățile secesioniste de la Tiraspol au stopat livrările prin gazoductul magistral Odesa-Tiraspol-Chișinău. Ulterior livrările prin gazoductul magistral Odesa-Tiraspol-Chișinău nu au mai fost reluate, iar Chișinăul a fost forțat ca în regim de urgență să construiască un segment de conductă pe direcția Râbnița-Chișinău, pentru ca întreprinderile și populația să fie asigurate cu gaze naturale. Întâmplător sau nu, dar stoparea livrărilor de gaze a avut loc chiar în ajunul semnării acordului de încetare a conflictului armat. Acesta de fapt a însemnat sfârșitul unui război și începutul altuia, cel al gazelor.

După 1992, separarea formală și reală a infrastructurii energetice de pe ambele maluri ale Nistrului s-a extins iar securitatea energetică a RM devenea tot mai acută fiind sugrumată de datoriile la gaze față de un singur furnizor și pretenții la prețuri mai mari pentru energie. După 2005, politica externă pe care Rusia o promovează în raport cu RM și celelalte foste republici sovietice indica o retrasare a relațiilor cu aceste state. Astfel, în decembrie 2005, Gazprom a anunțat că va crește prețul perceput Kiev-ului pentru gazul natural de la 50 de dolari/1000 m³ la 230 de dolari/1000 m³. Guvernul de la Kiev nu a acceptat cererea Gazprom-ului, iar după câteva zile, Moscova a oprit furnizarea de gaz. Noua atitudine a Moscovei repetă scenariul din relațiile cu Ucraina în raport cu

Georgia, astfel, la sfârșitul lui 2005, Gazprom anunță dublarea prețului pentru gazul furnizat georgienilor și propune achitarea datoriei prin cedarea către compania rusească a unei părți a infrastructurii de gazoducte georgiene. În 2006, Gazprom a purces la dublarea prețului la gazul natural pe care îl furniza Moldovei, Belarusului și Armeniei. Dintre cele trei state, doar Moldova a trecut printr-o criză a gazelor, după ce Moscova a întrerupt, pentru aproximativ două săptămâni, furnizarea gazului către Chișinău. Negocierile purtate s-au finalizat cu creșterea prețului pentru gazul rusec de la 80 la 160 USD pentru 1000 m³ și cu cedarea unei părți din infrastructura energetică, Gazpromul intrând în posesia a 63,4% din acțiunile S.A. Moldovagaz.

La începutul lunii ianuarie 2009 Rusia a sistat livrarea gazului către Ucraina și respectiv către Moldova și țările baltice pe motiv că Ucraina ar fi având datorii față de Rusia. De fapt Rusia prin această acțiune nu este exclus să fi încercat să demonstreze mai multe lucruri. Primul ar fi legat de politica pro-europeană a Ucrainei fapt ce nu a fost agreat de către administrația de la Moscova niciodată, în același timp nu este exclus ca Rusia ar fi încercat să dea o lecție și UE-ului care susține vectorul pro-european atât al Moldovei cât și al Ucrainei. Astfel se atenționează UE-ul ca trebuie să fie prudent în pașii următori, în ceea ce privește extinderea sa, acordarea de statut de asociat țărilor învecinate și promisiuni de asociere în structurile euro-atlantice. Un alt aspect ar fi încercarea Rusiei de a obține susținerea țărilor Europene în construcția altor proiecte de furnizare a gazelor direct spre Europa. Legat de aceasta, chiar premierul rus, Vladimir Putin, a declarat, la 7 ianuarie 2009, că actuala criză a gazului dintre Rusia

și Ucraina va determina statele europene să susțină proiectul gazoductului Nord Stream, care urmează să lege direct Rusia de Germania, pe sub Marea Baltică. “Partenerii noștri occidentali realizează acum că acest proiect este necesar și trebuie pus în practică rapid”, a declarat Putin, în cadrul unei discuții cu fostul cancelar german Gerhard Schroeder, difuzată de televiziunea publică rusă. Gazoductul Nord Stream, cu o lungime de 1.198 km este un proiect comun Gazprom-BASF-EON care ar urma să lege orașele Vyborg (Rusia) de Greifswald (Germania).

Scumpirea gazelor de către Gazprom în toii sărbătorilor de iarnă a devenit o felicitare tradițională pentru RM. La 1 ianuarie 2010 concernul rus „Gazprom” a majorat prețul gazelor naturale pentru Republica Moldova cu 20%. Unii analiști consideră că această scumpire substanțială are legătură cu venirea la putere a liberal-democraților neagreți de Moscova. La această teză premierul moldovean a declarat că preferă ca Chișinăul să plătească pentru gazele rusești conform prețului mediu european, decât să fie șantajat în permanență de Rusia. Oare se va termina acest șantaj odată cu trecerea la prețul mediu european de import a gazelor, ori până în prezent nu o singură dată Rusia a demonstrat că interesele sale pot trece peste orice înțelegere, interesul și orgoliul țarist fiind mai presus de orice.

La 18 mai 2010 compania rusă Gazprom a acționat Moldova la tribunalul comercial internațional de pe lângă Camera de Comerț a Rusiei pentru o datorie de 280 milioane de dolari pentru livrările de gaze naturale. Este deja al cincilea proces intentat de Gazprom, împotriva Chișinăului pentru recuperarea datoriilor la gaze. În primele pa-

tru procese, care vizează și datoriile ale Transnistriei, Gazprom a primit câștig de cauză. Teoretic, concernul rus poate încasa forțat în orice moment restanțele dar se pare că nu acesta este scopul. Această acțiune face parte mai degrabă din scenele de demonstrație a puterii din parte unui monopolist natural venind ca o reacție de nemulțumire la neparticiparea Moldovei la manifestările de „9 mai” de la Moscova, decizie luată de Președintele interimar Mihai Ghimpu, acesta fiind și autor al unor declarații neprietenoase referitor la CSI. Prin această acțiune Gazprom-ul nimereste mai multe ținte simultan, acestea fiind legate de încercarea Moscovei de a obține condiții cât mai favorabile la viitoarele negocieri a unui nou contract de livrare a gazelor în Moldova începând cu anul 2011, moment la care pot fi negociate și condițiile de tranzit a gazelor rusești spre Balcani. Un semn de confirmare a ceea ce a fost menționat mai sus este faptul că Transnistria are aproximativ 2 miliarde de dolari datorie față de Gazprom, de care ultimii nu se arată a fi deranjați.⁵

De la 1 iulie 2010, prețul gazelor achiziționate de Moldova de la „Gazprom” a crescut cu circa 4-5% față de trimestrul precedent și constituie 263-265 USD pentru o mie de metri cubi, aceasta fiind a treia scumpire de preț din acest an. Gazprom a anunțat majorarea prețului la gaze și pentru unele state din CSI. De exemplu, pentru Belarus prețul s-a majorat, în iulie 2010, de la 184,8 USD până la 193-194 USD pentru o mie de metri cubi. În același timp, pentru Ucraina s-a anunțat că prețul mediu de import a rămas nemodificat – 236 USD pentru o mie de metri cubi. Posibil că menținerea tarifelor la gazele naturale este una dintre facilitățile

⁵ Muntean, I., Fala, A., Sectorul gazier al Republicii Moldova – Consecințele oportunităților neglijate, 2010. Disponibil la http://www.viitorul.org/public/3050/ro/POLITICI_PUBLICE-6%20Gaz.pdf;

acordate Ucrainei pentru reorientarea sa politică și economică spre Rusia.

Un exemplu util pentru RM ar putea servi cel al Germaniei, prin care deputații germani au votat în anul 2009 obligativitatea ca operatorul economic care cere scumpirea gazului către populație să-și prezinte public bilanțul, să vadă lumea dacă este în pierdere. Ca urmare a acestei legi, prețul gazului s-a ieftinit și consumatorii nu că au plătiți în plus ci au primit bani înapoi.⁶

Urmărind maniera de exercitare a politicii externe a Moscovei în raport cu Republica Moldova și celelalte state ex-sovietice dependente energetic de monopolistul rus, aceasta plasează la modul imperativ problema independenței energetice și îndeamnă RM spre realizarea obligațiilor asumate ca membru cu drepturi depline la Comunitatea Energetică Europeană.

⁶ Informație publicată în cotidianul DIE WELT.

2. PREMIZE PENTRU O NOUĂ ETAPĂ DE NEGOCIERI

Majoritatea evenimentelor triste din sectorul gazier al Republicii Moldova din ultimii ani își au rădăcina într-un contract misterios negociat într-o manieră favorizantă a unei părți, lucru care era de așteptat urmărind parcursul „ideii” de aprovizionare cu gaz a RM începând cu anul 1990. La sfârșitul anului 2005 se finalizase și contractul de furnizare a gazelor în RM de către Gazprom. Tot în această perioadă Gazpromul anunță și scumpirea gazelor livrate către majoritatea țărilor ex-sovietice, fără excepție pentru țările dependent energetic de Rusia și anume Belarus, Georgia, Ucraina și Moldova. Astfel, conducerea de la Chișinău se pomenise în față cu două probleme majore, prima era gestionarea scumpirilor ca populația să nu resimtă impactul dur al dublării prețului de achiziționare a gazelor și a doua era necesitatea negocierii unui contract de lungă durată – sarcină care s-a dovedit a fi dificilă pentru RM în fața unui gigant monopolist.

2.1 Istoria negocierii actualului contract

În ianuarie 2006 a început seria vizitelor de negocieri la Moscova. La începutul lunii ianuarie este semnat un contract de scurtă durată de livrare a gazelor în RM la prețul de 110 USD/1000 metri cubi, valabil pentru 3 luni de zile. La 27 februarie 2006, o delegație condusă de prim-viceprim-ministrul Zinaida Grecianîi, pleacă la Moscova unde urma să înceapă negocierile privind semnarea unui contract de lungă durată direct cu Gazprom-ul fără intermediari. După câteva zile delegația revine de la Moscova fără să fi ajuns la o înțelegere privind condițiile unui nou contract de import al

gazelor naturale rusești. La 20 martie o altă delegație a Republicii Moldova pleacă la Moscova pentru a relua negocierile privind noul contract de livrare a gazele naturale. Ministrul Economiei și Comerțului, Valeriu Lazar, menționa că în cadrul vizitei oficialilor moldoveni în capitala Rusiei nu s-a negociat atât prețul de achiziționare a gazului, cât anumite modalități de colaborare. „Ne dorim un contract pe o durată de 5 ani, dar o eventuală semnare a unui acord de durată presupune și negocieri pe o perioada mai îndelungată. La această etapă, s-ar putea să obținem un contract până la sfârșitul anului”, declara el.⁷

La 27 martie o nouă delegație pleacă la Moscova pentru a negocia condițiile de prelungire a contractului semnat în luna ianuarie. La 31 martie se anunța că Republica Moldova a încheiat un nou acord cu administrația Gazprom privind livrarea gazului rusesc în Republica Moldova. Pentru următoarele 3 luni prețul la gazele naturale rămânea același – 110 dolari pentru 1 000 m³. La 15 iunie, ministrul Economiei și Comerțului, Valeriu Lazar, în urma unei vizite la Moscova, susținea că există premise reale care ar permite semnarea unui contract de lungă durată cu concernul rus „Gazprom”.⁸ Acest lucru și s-a întâmplat în decembrie 2006, rezultatul negocierilor finale a fost:

1. Un contract de livrare a gazelor până în anul 2011 cu o schema de aliniere a prețului de livrare a gazelor în RM cu cel european;
2. Prețul de achiziționare a gazelor de către Moldovagaz din 2006 - 160 dolari/1000 m³;

⁷ Informație preluată de pe <http://europa.md/stiri/show/85/prețul-la-gazele-rusesti-importate-de-republica-moldova-a-crescut-de-doua-ori-in-jumatate-de-an>

⁸ Informație preluată de pe http://www.europa.md/primary.php?d=rom_Despre..._70&n=Articole.39_110

3. Gazprom a intrat în posesia a 63,4 % din acțiunile Moldovagaz;⁹
4. Revizuirea prețului de livrare a gazelor în RM trimestrial, începând cu anul 2007.

2.2. Motivul secretizării contractului încheiat între Moldovagaz și Gazprom

Contractul semnat în decembrie 2006 între conducerea S.A. Moldovagaz și concernul rus Gazprom a servit și continuă să fie obiect al multor discuții pe parcursul existenței lui. Exceptând motivul, important, pentru care el a fost declarat confidențial și pornind de la simplele teze ale psihologiei umane că orice lucru ascuns provoacă interes și cu cât acesta este mai controversat, dorința de a cunoaște misterul este și mai mare. Dar atunci când de adevărul ascuns într-un contract este legată munca și drepturile unui popor, acesta poate fi considerat ca fiind o armă împotriva acestuia, iar psihologia umană aici capătă o altă dimensiune. Judecând din poziția autorilor acestui contract, putem preciza care ar fi motivul secretizării lui ca mai apoi să ne dăm seama ce ascunde în sine.

Industria gazieră din RM, pe lângă sistemul de gazoducte pentru transport de gaze mai dispune și de niște conducte de transport al banilor în anumite buzunare.

Există cel puțin două teze reale pentru care totuși acest contract nu este public. Prima este legată de schema de livrare a gazelor în RM. Încă în 2006 se punea problema semnării unui contract direct cu Gazprom-ul, adică existau samsari care până la Moldovagaz reușeau să obțină un provizion pentru intermediere.

Una din schemele deconspirate de Curtea de Conturi, ce aducea întreprinderii moldo-ruse Moldovagaz miliarde de lei, era manevrată chiar la hotar. S-a constatat că, după ce anunța prețul de livrare, S.A. Moldovagaz vindea imediat gazele

către S.R.L. Moldovatrangaz cu un adaos comercial de 30-35%, după care le cumpăra înapoi de la aceasta la un preț mai mare cu 9-11%. Astfel, gazele se scumpeau din start cu 46%, ceea ce conducea la creșterea prețului pentru consumatorii finali. Potrivit unor ziare, și ex-premierul Vasile Tarlev ar fi încercat să promoveze interesele companiei ucrainene Rosukrenergo de a intermedia livrările de gaze de la Gazprom, companie care se ocupa de așa ceva în Ucraina.¹⁰

A doua teză este legată de eventualele clauze contractuale cu tangențe asupra Transnistriei. Nu se exclude faptul că în acest contract Transnistria dispune de un statut privilegiat. Nu în zadar presa rusă scria că livrările de gaze au loc prin intermediul a două companii-fice ale Moldovagaz numite Moldovatrangaz - o firma cu sediul la Drochia și Tiraspoltrangaz, cu sediul la Tiraspol. Abia la momentul ieșirii întreprinderii Tiraspoltrangaz din componența Moldovagaz, directorul acesteia, Ghennadi Abaskin, a declarat: "Compania "Tiraspoltrangaz" și alte întreprinderi ale "Moldovagaz" care lucrează în Transnistria, dispun de preferențialitate la impozitare, neachitându-le în bugetul R. Moldova".¹¹

Faptul că există sau nu în prezent intermediari, sau dacă s-au plătit și se plătesc anumite comisioane pentru contractul de livrare a gazelor nu putem ști cu siguranță, în condițiile în care contractul este declarat confidențial. Probabil că anume teama pentru ca acest contract, negociat la Moscova pe parcursul anului 2006 să nu fie făcut public, stă la baza acestor „îngrijorări” demonstrate de vocile împrejmuitoare ale autorilor acestui contract.

Cele menționate mai sus nu ne asigură în totalitate că anume cauzele menționate ar fi motivul secretizării contractului, dar cu siguranță efectul reprezintă o nelegiuire față de consumatori.

⁹ Informație preluată de pe <http://www.revista22.ro/gazul-instrument-de-politica-externa-al-rusiei-4886.html>

¹⁰ Informație preluată de pe <http://www.timpul.md/articol/moldovagaz-ne-fura-chiar-la-hotar-4156.html?action=print>

¹¹ Informație preluată de pe <http://www.zdg.md/67/investigatii/>

2.3 Politică de prețuri neechitabilă și datorii nejustificate

Republica Moldova și Transnistria duc politici diferite în domeniul reglementării în sectorul energetic, lucru ce nu contribuie la o dezvoltare concurențială sănătoasă a economiei de pe ambele maluri ale Nistrului dar și creează obstacole împiedicând soluționarea conflictului transnistrean.

În Moldova, tarifele interne pentru gazele naturale energia termică și energia electrică sunt stabilite de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE). Aceasta în activitatea sa este ghidată de metodologiile de calcul al tarifelor aprobate și de necesitatea luării în considerare a tuturor particularităților pieței energetice.

În Transnistria tarifele interne pentru serviciile întreprinderilor sectorului energetic sunt stabilite prin ordine ale președintelui, lucru care nu reflectă un preț real care poate fi justificat structural. Acest lucru este evident și prin diferența de preț înregistrată în anul 2007, având în vedere costul de import al gazelor naturale rusești de 170 dolari pentru 1000 m³, prețul lor în cadrul tarifelor interne constituia 70-75 dolari. Mai mult ca atât, până în anul 2008 autoritățile din partea stângă a Nistrului plăteau pentru gazul rusesc tarife de 4-5 ori mai mici decât în restul Moldovei. Această situație a condus în mod direct și la creșterea nejustificată a prețului energiei furnizată de către Centrala Electrică Raională Moldovenească de Stat care din cauza dezechilibrului la prețul pentru gazele naturale necesare producerii energiei și prețul energiei livrate în Transnistria a pus diferența pe umerii cetățenilor RM, fapt care a dus la decizia de energia electrică furnizată din Transnistria pe parcursul a 3 ani.

Politica tarifară neechitabilă a devenit una din cauzele principale ale datoriei de aproximativ 2 milioane dolari pentru gazele naturale rusești în mai 2010, datorie care potrivit datelor Băncii Republi-

cane a Transnistriei deja la 1 iulie 2008 a constituit 1,6 miliarde dolari și s-a majorat în comparație cu ianuarie 2007 cu aproximativ 25 %. Creșterea nejustificată a datoriei, în contextul încercării RM de a achita datoriile minuscule în comparație cu cele ale Transnistriei, creează anumite tensiuni în relațiile moldo-transnistrene care sunt ghidate până la urma de administrația altui stat. Declarațiile mai multor experți din domeniu precum că datoriile Transnistriei sunt puse pe umerii Moldovei au și o argumentare logică odată ce Gazprom-ul semnează contractele de livrare a gazelor naturale în Moldova per ansamblu fără a menționa separat Transnistria care este un teritoriu controlat de Rusia. Totodată responsabilitatea juridică pentru respectarea clauzelor contractuale, respectiv returnarea tuturor datoriilor, inclusiv celor din Transnistria, aparține S.A. Moldovagaz.¹²

În afară de Transnistria ca sursă de formare a datoriilor față de Gazprom existau și alte modalități denigratoare de umflare a datoriilor cum ar fi penalitățile exagerate pentru neachitarea la timp a plăților pentru gaze. Doar pentru anul 1994 penalitățile calculate Republicii Moldova au fost umflate de aproximativ 15 ori, sau cu peste 130 milioane dolari mai mult. Penalitățile zilnice de 0,35% erau impuse doar Moldovei, celelalte state ex-sovietice având penalități de 0,02%. Din 1995 se trece la penalitățile de 0,02 și pentru Moldova. La toate acestea se adaugă și condițiile de achitare săptămânală a plăților la gaze ceea ce pentru perioada respectivă a constituit un motiv în plus de a forma datoria față de furnizorul monopolist, lucru care până la urmă materializa cu succes dorința Moscovei de a pune mâna pe patrimoniul național de gazoducte.¹³

12 Informație preluată de pe http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/blacksee/rom/_Preasca_-_ro.pdf

13 Parlicov, V., Șoitu, T., *Industria gazului în RM: Povara ignoranței și costul erorilor*, 2007. Disponibil la <http://www.viitorul.org/public/800/ro/Politici%20PubliceGAZZ.pdf>

3. AGENDA VIITOARELOR NEGOCIERI

Problema asigurării independenței energetice a devenit un subiect tot mai frecvent întâlnit în agenda politicilor publice odată cu sporirea amenințătoare a prețurilor pentru combustibili, dar și noua abordare a relațiilor companiei ruse Gazprom cu fostele republici sovietice. Coincidență sau nu, aceste schimbări cel mai dur au fost simțite de țările cu orientare pro-occidentală. Sfârșitul anului 2005 - începutul anului 2006 este momentul primului conflict între Rusia și Ucraina și tocmai atunci Republica Moldova a semnat contractul de lungă durată cu Gazprom care prevede trecerea graduală la prețurile europene de furnizare a gazului rusesc în Republica Moldova.

Anul 2010 este ultimul în care Republica Moldova importă gaz din Rusia la preț redus față de cel european, corespunzător se apropie momentul inițierii unor noi runde de negocieri privind prețul de achiziționare a gazelor de la Gazprom la fel și taxa de tranzit a gazelor rusești spre Balcani, dar nu trebuie să ratăm și ocazia de a aminti părții ruse despre necesitatea revizuirii structurii proprietății în cadrul S.A. Moldovagaz.

3.1 Revizuirea structurii proprietății S.A. Moldovagaz

Despre necesitatea revizuirii structurii proprietății S.A. Moldovagaz se vorbește încă de la constituirea acesteia, atât presa cât și experții din domeniu au alertat atât opinia publică cât și organele de conducere a RM despre nelegiuirile comise la fondarea S.A. Moldovagaz și despre

acțiunile ulterioare care au fortificat poziția celor care au fost interesați în vinderea proprietății de stat. Consecințele nedreptăților comise se resimt încă de la comiterea lor și vor fi resimțite atâta timp cât nu se vor stabili niște relații de colaborare corecte și transparente, lipsite de favoruri politice și comisioane istorice între S.A. Moldovagaz și concernul rus Gazprom.

Pe lângă faptul că acționarul rus până în prezent nu și-a depus cota parte în capitalul statutar al S.A. Moldovagaz, în RM s-au construit mii de kilometri cu bani din buzunarul populației fără a fi incluse ca active în cota parte a Moldovei. Potrivit *Hotărârii de Guvern nr. 597 din 13.05.2008 cu privire la inventarierea și reevaluarea rețelelor de gaze, proprietate publică*, autorităților administrației publice locale de nivelul întâi și al doilea li se cerea să inventarieze, conform situației de la 01 mai 2008, rețelele de gaze, proprietate publică și proprietate neidentificată, construite integral sau parțial cu alocări financiare de la bugetul de stat și bugetele locale după care să fie legalizate în modul stabilit. După aceasta Ministerul Economiei și Comerțului urma să reevalueze rețelele/prorietățile identificate.¹⁴ Cât nu ar fi de straniu dar această sarcină nu a fost dusă la bun sfârșit, efectuându-se doar inventarierea fără reevaluare, lucru ce nu a permis o percepere mai clară a realităților din sectorul gazier la acel moment. Ținând cont de faptul că până în prezent rețeaua de gazoducte s-a dezvoltat într-un ritm accelerat, în conformitate cu prevederile *Hotărârii Guvernului nr. 715 din*

¹⁴ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 597 din 13.05.2008 cu privire la cu privire la inventarierea și reevaluarea rețelelor de gaze, proprietate publică. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 88-89 din 20.02.2008;

16 iunie 2008 cu privire la măsurile de accelerare a procesului de gazificare internă a localităților, o reevaluare a infrastructurii gaziere implică o nouă inventariere. Cu toate acestea, în bilanțul contabil al S.A. Moldovagaz pe anul 2008, la capitolul active financiare pe termen lung apar 3,45 miliarde lei față de finele anului 2007 care se datorează aproape exclusiv reevaluării activelor. Datorită faptului că această creștere este considerată ca și creștere cumulativă în cadrul întreprinderilor „fice” ale S.A. Moldovagaz (SRL-urile), în care cota capitalului statutar este 100% a S.A. Moldovagaz, aceste active nu sunt percepute ca active ale S.A. Moldovagaz pentru a fi capitalizate ca și cota a Republicii Moldovei așa cum prevede contractul de constituire a acesteia.

Potrivit rezultatelor inventarierii, din 1998 și până la data de 1 mai 2008 au fost construite aproximativ 770 km conducte magistrale și branșamente, 11000 km gazoducte și rețele de distribuție locale și peste 30 de stații de pompare și distribuție a gazelor. Valoarea acestui patrimoniu fiind de minim 3,45 miliarde lei, bani pe care de fapt Gazpromul trebuia să-i investească ca acționar majoritar în dezvoltarea rețelei de gazoducte, obligațiune asumată încă la fondarea S.A. Moldovagaz. Aici este de neînțeleasă abordarea autorităților responsabile din RM care în pofida faptului că consumul de gaze s-a menținut practic constant, 1 miliard m³/an, infrastructura gazieră s-a dezvoltat enorm de la an la an (vezi datele de mai sus). Involuntar apare și întrebarea, dacă consumul de gaz a rămas același prin ce se justifică investițiile colosale în acest sector?

Pentru a înțelege abordarea de mai sus este suficient să analizăm programul investițional al S.A. Moldovagaz pentru anul 2010 care prevede construcția a 50 km de rețele noi de transport, 115,2 km rețele de distribuție între localități și 497,1 km rețele de distribuție în inte-

riorul localităților. Numărul de consumatori noi preconizați să fie conectați la aceste rețele este de 8989 consumatori din 125 localități care anual, se estimează, că vor consuma 8 mln. m³ gaze naturale. Luând în considerație faptul că pentru acești consumatori nu poate fi stabilit un preț aparte, se calculează un tarif mediu unic pentru toți consumatorii existenți, ceea ce va reprezenta o creștere cu cel puțin 115 lei/1000 m³ pentru consumatorii casnici și alți consumatori mici. De fapt consumul estimat în planul de investiții de 8 mln. m³/an este pe departe a fi real deoarece numărul de consumatori care se conectează în realitate este cu mult mai mic din cauza costurilor ridicate și nejustificate, adesea, de conectare iar volumele de gaz consumate la fel sunt mici din cauza prețului mare. În final S.A. Moldovagaz percepe venituri nemeritate de pe seama tuturor consumatorilor.

Pe de altă parte ar trebui să existe îngrijorări și din partea rusă, deoarece o nouă conducere în Republica Moldova poate să se pronunțe asupra neregulilor și încălcărilor de legislație comise anterior. Experții ruși consideră că proprietățile Gazprom din Moldova sunt amenințate absolut real. În opinia lui Dmitri Aleksandrov, de la Financial Bridge, în plan juridic, sunt cel puțin trei posibile variante: „Sesizarea Comisiei ONU, a Tribunalului de arbitraj de la Stockholm și a Centrului internațional pentru reglementarea litigiilor investiționale. A doua cale este cea economică - alungarea companiei. Și a treia variantă – naționalizarea”, a explicat expertul. “Mai degrabă, noile autorități vor iniția o anchetă proprie, în cadrul căreia vor stabili că toate acordurile anterior încheiate au fost realizate cu încălcarea legislației”, susținea Aleksandrov.¹⁵ Ulterior acest lucru așa și s-a întâmplat, la 20 mai 2010, Parlamentul a creat o comisie specială care urma

15 Ion PREAȘCA, „Gazprom și soarta activelor din Republica Moldova. Cine se teme de transparență în contractele semnate cu Gazprom?”

să exercite controlul asupra activității economico-financiare a Societății pe Acțiuni Moldovagaz și asupra tranzacțiilor efectuate de aceasta. Pe parcursul a patru luni comisia trebuia să investigheze toate activitățile economico-financiare ale S.A. Moldovagaz, de la fondarea acestei instituții, deoarece, pe parcursul a zece ani, această instituție a fost o zonă tabu pentru control. În 2000 a mai fost creată o comisie parlamentară care a investigat situația de la „Moldovagaz”. Pe parcursul realizării raportului se anunțase că va fi sesizată Procuratura Generală, dar raportul nu a mai avut finalitate. La fel, au rămas fără reacție și rapoartele întocmite de Curtea de Conturi după verificarea activității de la „Moldovagaz”.

Încercarea unei comisii parlamentare reprezentative să deconspireze ilegalitățile comise în pe parcursul activității S.A. Moldovagaz cu siguranță ar avea finalitate plauzibilă în favoarea consumatorilor din Republica Moldova care se obosesc pentru creșterea profiturilor și dezvoltarea proprietății unui monopolist care nu-și respectă angajamentele asumate ca acționar majoritar. Probabil că Gazprom-ul se împiedică de incertitudinea legalității activelor sale în S.A. Moldovagaz atunci când trebuie să facă investiții în infrastructura gazieră din Moldova, care la situația actuală îi mai aduce și profit. Cu părere de rău rămâne neînțeles și de data aceasta faptul că comisia parlamentară constituită în luna mai 2010 nu și-a dus la bun sfârșit responsabilitatea așa cum era stabilit ca în decurs de 4 luni de zile să publice rezultatele evaluării.

3.2 Renegocierea taxei de tranzit al gazelor spre Balcani

Renegocierea taxei de tranzit a gazelor rusești în Balcani este miza cea mare pe care Mol-

dova nu trebuie să o rateze la următoarele negocieri. Volumul tranzitului este suficient de mare, constituind aproximativ 22-25 mlrd. m³ de gaze anual (date valabile până în anul 2009), aproximativ 18% din volumul total al exportului de gaze efectuat de Rusia, pe când importul total de gaze naturale de către Moldova împreună cu partea transnistreană constituie aproximativ 3 mlrd. m³ pe an. În anul 2009 consumul pe malul drept al Nistrului a constituit 1.13 mlrd. m³ iar pe malul stâng 1.85 mlrd. m³. Valoarea totală a gazelor importate în Republica Moldova a constituit în anul trecut 753 mil. USD, cu 18 % mai mult decât în anul 2008, din care 297 mil. USD revine Chișinăului și 456 mil. USD - Tiraspolului. Aceste cifre demonstrează faptul că Gazpromul ar avea mai mare interes în asigurarea tranzitului în Balcani, unde prețul de vânzare a gazelor la moment este cu 100 USD mai mare pentru o mie de metri cubi (365 USD) față de prețul de livrare în Republica Moldova (265 USD), conform prețurilor valabile pentru luna iulie 2010. Aceste date demonstrează încă odată faptul că exportul în Balcani are o pondere mare în afacerea Gazprom-ului pe când în structura prețului de livrările a gazelor în Moldova, cea mai mare pondere o are componenta politică.

Urmărind evoluția prețurilor la gazele importante, care în ultimii 10 ani s-a triplat, și comparând „evoluția” prețului perceput pentru tranzitul gazelor rusești în Balcani, de la 1.76 la 2.5 USD pentru 1000 m³ transportați la 100 de km, apare întrebarea: Oare autoritățile moldovene nu au reușit să renegocieze acest preț în favoarea Moldovei cel puțin o dată până în prezent? În pofida înțelegerilor și acordurilor semnate în scopul menținerii unui tarif constant pentru anumite perioade, nu doar o singură dată Gazpromul a dat dovadă de un comportament neamabil față de Moldova, demonstrând că interesele personale

sunt mai presus de cât orice înțelegere. Mai mult ca atât, concernul rus și-a „negociat” posibilitatea ca tariful gazelor livrate în Moldova să fie revizuite o dată la trei luni începând cu anul 2008 pe când taxa de tranzit a rămas aceeași care era acum 10 ani în urmă. Culmea este că prevederile legate de prețul pentru tranzit sunt incluse în același contract și nu pot fi renegociate pe perioada de valabilitate a contractului.

La momentul actual, conform contractului menționat, venitul de pe urma tranzitului de gaze pe teritoriul Republicii Moldova este introdus sub formă de subvenție pentru toți consumatorii în mod egal, și pentru cei din categoria social-vulnerabilă și pentru cei care și-ar permite să se descurce de sine stătător la achitarea facturilor pentru consum de gaz în vilele cu 2-3 nivele. În mod normal aceste venituri nu ar trebui să fie incluse în formula de calcul a prețului la gaze naturale pentru consumatorii finali în mod egal, ci trebuie acumulate într-un fond separat din care se vor acorda subvenții categoriilor cu adevărat social-vulnerabile a populației. Pentru mentenanța magistrelor de tranzit ar trebui să fie stabilită o taxă aparte.

Există mai multe abordări în ceea ce privește calcularea prețului de tranzit, în Europa există cel puțin patru metodologii standardizate care iau în calcul inclusiv prețul gazului transportat. Valoarea taxei de tranzit în majoritatea metodelor, constituie aproximativ 5-7%¹⁶ din prețul gazului de la punctul de intrare pe teritoriu care urmează să fie transportat acesta. În cazul nostru acesta ar trebui să fie minim 13.25 USD pentru o mie de metri cubi transportați la o distanță de 100 km. Luând în considerație că din 2003 și până în prezent (iulie 2010) prețul gazelor a crescut de la 80 USD la 265 USD pentru o mie de metri cubi, ceea ce constituie o creștere de aproximativ 3,3 ori, atunci taxa de tranzit ar fi trebuit să crească tot

de atâtea ori, adică la moment aceasta trebuia să constituie 8.3 USD/1000 m³/100km, taxă ce asigură o mentenanță corespunzătoare a conductelor magistrale dar și venit către societățile care le întrețin. Venitul anual obținut de Moldova și partea transnistreană pentru serviciile de tranzit și transport a gazelor rusești spre Balcani constituie aproximativ câte 30 mil. USD (valabil până în anul 2009). Aici apare un alt aspect care trebuie clarificat în raport cu partea Transnistreană deoarece distanța tranzitată de conductele magistrale pe teritoriul transnistrean este net inferioară celei ce tranzitează Moldova, respectiv taxa percepută trebuie să fie proporțională acestor distanțe tranzitate. În acest caz și venitul Moldovei ar crește de pe urma acestor servicii.

Republica Moldova nu este singurul stat din spațiul ex-sovietic care percepe o taxă atât de mică pentru serviciile de tranzit și transport a gazelor. De exemplu, în Belarus aceasta este de 1.88 USD /1000m³/100km pe când în Ucraina 1.7 USD/1000 m³/100km (octombrie 2009).

La un seminar organizat în decembrie 2007 de către compania ucraineană Naftogaz împreună cu secretariatul Cartei Energiei a fost analizat prețul de tranzit al gazelor pe teritoriul ucrainean, astfel conform estimărilor făcute de experții prezenți la seminar, din 2008, taxa de tranzit justificată economic ar fi trebuit să fie egală cu 9.32 USD/1000m³/100 km. Aceștea au declarat că la baza calculelor au stat documente relevante și prevederile acordului cu privire la Carta Energiei iar raportată la prețul de tranzit European, taxa de 9.32 USD nu este cea mai mare taxă de tranzit, aceasta poate fi cu mult mai mare, dacă ar include costurile dezechilibrului prețului de intrare-ieșire și alte costuri.¹⁷

Aparent taxa de 8.3 USD/1000 m³/100km poate fi considerată cam mare dar odată ce Republica Moldova va achiziționa din

¹⁶ Gas transmission tariffs, an ERGEG benchmarking report, 2007

¹⁷ Informație preluată de pe <http://www.mw.ua/2000/2229/61731/>

2011 gaze rusești la preț european de ce Rusia nu ar plăti taxa europeană pentru tranzitul de gaze spre Balcani? La prima vedere, prin impunerea unei asemenea taxe de tranzit ar părea că vor fi afectați consumatorii europeni pe spatele cărora se va pune eventual această mărire de preț, dar aceasta nu se va întâmpla întrucât contractele de furnizare a gazelor rusești în Europa au la bază un preț calculat după o formulă ce exclude costurile de tranzit. În cazul viitoarelor negocieri, indiferent de taxa de tranzit care va fi negociată este foarte important ca aceasta să fie calculată după o formulă ce include prețul la punctul de intrare a gazelor rusești în Moldova, fie chiar și o proporționalitate directă. Astfel vom putea să ne asigurăm un echilibru justificat economic al prețului de achiziționare precum și intențiile ruse de mărire a prețului de livrare vor fi minimizezate.

Legat de tranzitul gazelor naturale pe teritoriul Republicii Moldova, este de menționat faptul că atât pe teritoriul țării noastre cât și pe teritoriul celorlalte state din spațiul ex-sovietic există stații de pompare a gazelor naturale prin conductele magistrale și întreaga rețea de gazoducte. Aceste stații și alte instalații care susțin procesul de mișcare a gazelor prin conducte înregistrează un oarecare consum tehnologic. În cazul Republicii Moldova acest consum atinge valoarea de 60 milioane m³/an, ceea ce se transformă într-o sumă semnificativă de aproximativ 200 mln lei/an, care până la urmă sunt puse pe umerii consumatorilor din această țară. În acest caz, corect ar fi ca consumul tehnologic să fie asigurat de către furnizorul principal de gaze naturale.

3.3 Renegocierea prețului de import al gazelor

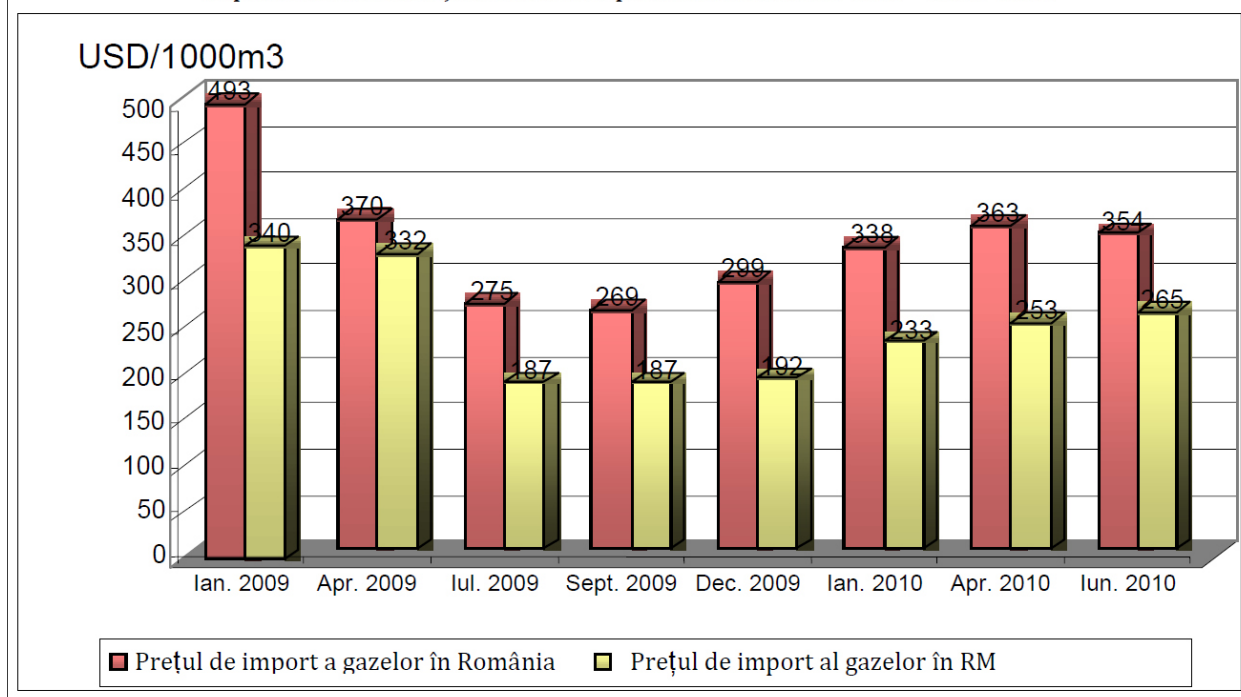
Până în prezent Republica Moldova achiziționează gaze naturale în baza unui con-

tract ascuns de ochii opiniei publice iar prețul de cumpărare a acestor gaze, precum și modul de formare a acestuia este un subiect litigios a cărui deznodământ se află ascuns în acel contract secretizat. Cu toate acestea, conform contractului de lungă durată semnat la sfârșitul anului 2006, Republica Moldova trece gradual la prețul mediu european de achiziționare a gazelor rusești până în anul 2011. Aici este interesantă abordarea Gazpromu-ului, prețul mediu european fiind interpretabil deoarece pentru țările din Europa de Sud – Est, importatoare de gaz rusec prețul este unul, pentru celelalte țări din Europa este altul, iar pentru țările din spațiul CSI Gazprom practică alte prețuri. Criteriile după care se stabilesc prețurile pentru gazele naturale pentru aceste țări sunt diverse, criteriul politic se pare că a fost definitiv urmărind evenimentele politice din Georgia, Ucraina, Belarus, RM și relațiile acestora cu Rusia din ultimii ani. Același lucru este valabil și în cazul taxei de tranzit, furnizorul rus de gaze ducând o politică de prețuri neechitabilă față de clienții lui, unora oferindu-le „reduceri” iar altora oferindu-le preț european iar taxa de tranzit aceeași care este practică în cazul statelor ex-sovietice.

Urmărind evoluția prețului de achiziționare a gazului rusec de către România și comparând-o cu cea din Republica Moldova putem spune că simpla trecere la prețul european de achiziționare a gazelor nu ne va asigura o predicțibilitate a evoluției a prețului la gaze din partea furnizorului (Figura 1). Pentru aceasta este necesar impunerea altor pârghii de control a prețului prin revizuirea formulei de calcul, factorii ce influențează acest preț, obiectivitatea acestora, piața de referință etc.

Figura 1. Variația comparativă a prețurilor de import al gazelor rusești în Republica Moldova și România în perioada ianuarie 2009 - iunie 2010

Sursa: elaborate de autor

Formula de calcul a prețului de import

Principalele motive pentru care prețul la gaze variază semnificativ sunt evoluția cursului de schimb la dolarul american și cotația prețului barilului de petrol la bursele internaționale. Acestea sunt două componente ale formulei după care "se spune, că se calculează prețul de cumpărare a gazelor. Dacă prima componentă nu e posibil s-o influențăm, cea de-a doua pune chiar niște semne de întrebare, de ce formula de calcul al prețului la gazele naturale trebuie să fie legată de prețul barilului de petrol? De fapt această problemă și-au pus-o și consumatorii europeni ai gazelor rusești. În februarie 2010, doi din cei mai mari consumatori, ENI (Italia) și E.ON Ruhrgas (Germania), au trecut la contracte cu prețul spot la gazele naturale, lucru ce implicit duce la ruperea legăturii între prețul la gaze și cel al petrolului. Potrivit unei analize efectuate de un expert al Sal. Oppenheim, pentru compania germană E. ON Ruhrgas, trecerea la prețul pieței spot a gazelor naturale ar putea

aduce companiei economii anuale cuprinse între 75 și 150 milioane de euro.¹⁸ Dar, nu poate fi exclus și contrariul pentru o analiză pe termen lung, efectul ar putea fi inversat de creșterea prețurilor la gaze de pe piața spot. Desigur că trecerea la prețul pieței spot de gaze naturale este greu de acceptat de către Gazprom deoarece veniturile vor scădea semnificativ urmărind evoluția prețului la gazele naturale pe piața spot.

Trecerea la contractele energetice cu valuta de referință EURO

Toate contractele energetice pe care le are semnate Republica Moldova cu partenerii (Rusia) au ca valută de referință Dolarul American (USD). Așa cum economia unui stat este strâns legată de sectorul energetic respectiv și valuta de referință utilizată are un rol semnificativ în evoluția pieței monetare. Pornind de la faptul că vectorul politicii

18 Informație preluată de pe <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703787304575075711066212820.html>

economice a Republicii Moldova este Comunitatea Europeană și politica energetică având aceleași aspirații, ar fi corect ca și contractele energetice să aibă la bază valuta de referință EURO. Mai mult ca atât RM este membră cu drepturi depline din mai 2010 la Tratatul Comunității Energetice Europene iar pentru a face parte la piața energetică care urmează a fi formată prin *Inelul Comunității Energetice* este necesară trecerea la contractele cu valuta de referință EURO. Această trecere ne-ar asigura o serie de avantaje:

- Compatibilitate sporită cu partenerii comerciali europeni;
- Asigurarea unei stabilități macroeconomice mai mari;
- Atenuarea fluctuației leului față de valuta EURO;
- Republica Moldova va avea posibilitatea de a face un parteneriat mai stabil cu Uniunea Europeană.

Pe lângă cele menționate mai sus, un argument în plus am obține urmărind evoluția valutei europene Euro față de Dolarul american pe piața valutară unde se atestă o stabilitate mai mare a valutei Euro în ultimii 2 ani.

Modelul pieței Gazprom

Datorită efectelor concurenței deja în creștere în unele părți ale Europei, piața spot și vânzările pe termen scurt a gazelor naturale sunt tot mai susceptibile spre constituirea unei piețe individuale a gazelor naturale. Acest lucru va fi în detrimentul modelului actual de piață bazat pe contracte pe termen lung cu monopolurile interne. Prin urmare, pe de o parte, există un stimulent pentru Gazprom de a participa la aceste schimbări. Acest lucru îi permite să exploateze marje între costurile marginale și a prețurilor spot pe termen scurt. Pe de altă parte, tranzacționarea

pe termen scurt va contribui la micșorarea prețurilor la gaz, ceea ce nu corespunde genului de afaceri al Gazprom-ului. Subminarea contractelor de furnizare pe termen lung, de asemenea, tinde să diminueze efectul de pârghie bilaterală Gazprom - și, prin extensiune, Kremlin față de statele membre ale UE.

În prezent, prețul la aproximativ 70 la suta din gaze comercializate în Europa și 52 la sută din gaze vândute în regiunea Asia-Pacific este legată de prețul petrolului (figura 2). Prin contrast, aproape 99 la sută din gaze vândute în America de Nord sunt taxate ca o marfă independentă.¹⁹ Prețurile record la petrol atinse la jumătatea anului 2008 au pus presiune asupra legăturii formale dintre prețul la gaze și cel la petrol în contractele pe termen lung. Odată cu creșterea prețurilor petrolului până la 140 dolari pe baril, importatorii din Europa și Asia au fost nevoiți să plătească mai mult pentru gaz, în loc să obțină profituri mai mari.

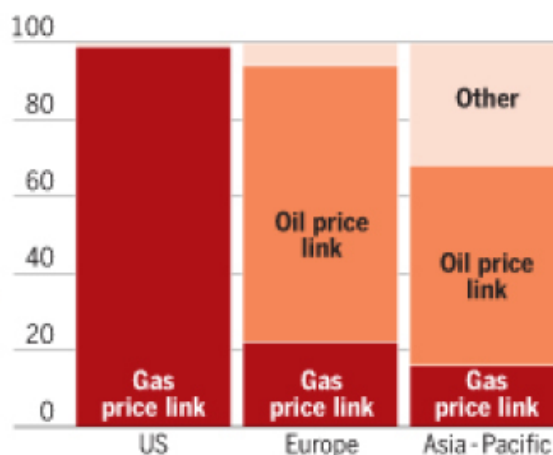

Figura 2. Modalitatea de formare a prețului la gazul natural în diferite regiuni ale lumii.

Sursa: *World Energy Outlook 2009*, IEA: Thomson Reuters Datastream

Urmărind diagrama de mai sus nu putem afirma ca un model de formare a prețurilor este mai eficient decât altul, aceasta mai degrabă ne

¹⁹ Informație preluată din publicația „World Energy Outlook 2009” a Agenției Internaționale de Energetică (IEA)

vorbește de faptul că piețele americane, europene și asiatice sunt foarte diferite între ele. La începutul anului 2009, în SUA prețul la gaze a rupt legătura cu cel al petrolului din cauza creșterii livrărilor interne de gaze și a cererii slabe din partea industriei. Exportatorii de gaze sunt, totuși, reticenți în ceea ce privește ruperea legăturii de petrol la stabilirea prețului la gaz. Compania rusă de stat Gazprom și compania națională Algeriană Sonatrach și-au exprimat nemulțumirea referitor la indexarea prețului la gazele naturale format pe baza prețului la petrol, pe motiv că concurența între piețele de gaz independente ar duce mai probabil la prețuri și mai mici pentru gazele naturale. Acestea susțin că trecerea la prețul gazelor format doar la piața spot a gazelor trebuie să fie temperată, mai ales că opacitatea situației curente ne împiedică într-o evaluare a impactului real pe termen mediu.²⁰

Prețul de pe piața spot a gazelor naturale

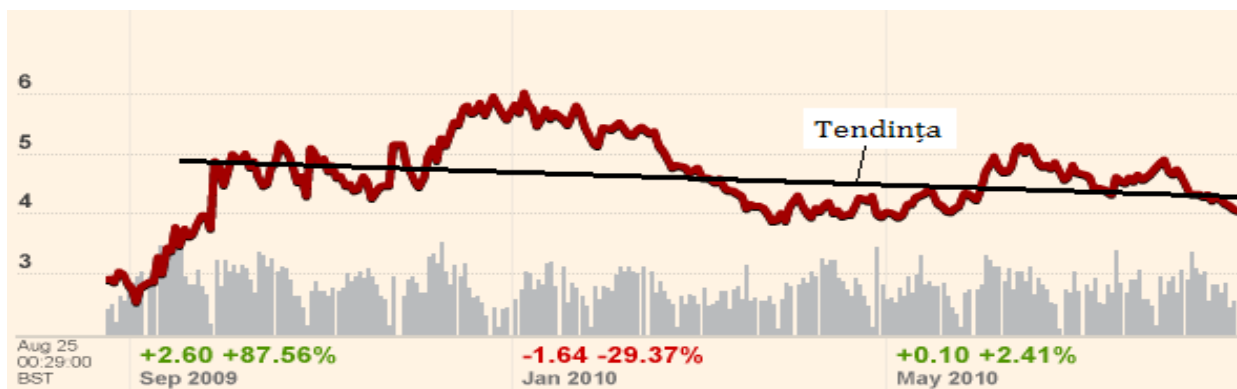
Gazul a fost de mult timp un substituent al petrolului în producerea de energie, însă având în vedere că petrolul este o piață extrem de lichidă, petrolul de-a lungul istoriei a servit ca punct de referință pentru formarea prețului la gaz.

Pe fonul unei crize economice, mai mulți analiști și importatori europeni au criticat monopolul rus pentru lipsa de flexibilitate în contractele pe termen lung. Legătura prețului la gaze de cel al petrolului a generat critici dure odată cu creșterea barilului de petrol la peste 140 dolari în 2008 ceea ce la scurt timp înainte de criza economică a determinat o plonjare la prețurile materiilor prime. Drept urmare, cumpărătorii mari europeni au început să se reorienteze către furnizorii de gaze de pe piețele spot, ceea ce a dus la diminuarea cererii pentru produsul Gazprom-ului în anul 2009 față de anul 2008. Ca răspuns, Gazprom-ul a reacționat

²⁰ Informație preluată de pe <http://www.market-melange.com/2010/02/26/gazprom%E2%80%99s-spot-market-facts-please/>

la această schimbare și începând cu 2010 a trecut la prețul spot pentru contractele celor mai mari consumatori europeni de gaze naturale fără a schimba principiile fundamentale a fostelor contracte pe termen lung. Urmărind tendința prețului de pe piața spot a gazelor și cea a petrolului, figura 3, observăm că aceasta este în creștere pe piața de petrol și în scădere pe piața gazelor ceea ce susține piața SPOT a gazelor naturale ca referențial la stabilirea prețului la gaze naturale. Un motiv în plus de a alege ca referențial, la stabilirea prețului de piață a gazului natural, prețul de pe piața spot a gazelor este și variația mai lentă a prețului de pe piața spot la gaze decât de pe piața spot la petrol (figura 3). Tendința de micșorare a prețului de pe piața SPOT a gazelor naturale are și o explicație justificată economic care de fapt susține această tendință de descreștere. Aceasta este legată de situația actuală de pe cele mai mari trei piețe de gaze naturale din lume, în America de Nord crește vertiginos producția gazului neconvențional (shale gas), respectiv importul gazului convențional și celui comprimat va scădea și va fi redirecționat pe piața Europeană și cea din Asia (China, Japonia). Ținând cont de faptul că prețul gazului oferit de Gazprom pe piața Europeană este de aproximativ 300 USD/1000 m³ iar prețul de pe piața spot a gazelor naturale este între 70 – 190 USD/1000 m³, trendul prețului la gazul natural pe piața Europeană urmează să alunece spre 190-250 USD/1000 m³ în următorii 4-5 ani, lucru ce va impune Gazpromul să-și revizuiască oferta pentru piața Europeană. Mai mult ca atât în multe state Europene care au ieșire la mare își construiesc stații de rețehnologizare a gazului natural lichid în convențional, cum ar fi: Spania – 6, Franța - 4, Italia – 2, Grecia 1, (Turcia, Croația, Polonia, România și alte țări din Zona Mediteraneană intenționează să construiască astfel de stații) cu o capacitate semnificativă, fapt ce va determina o creștere importantă a ofertei de gaz natural pe piața europeană.

a)

b)

Figura 3. Variația comparativă a prețului în USD la gazele naturale și petrol de pe piața spot:

a) Variația prețului de pe piața spot a gazelor naturale;

b) Variația prețului de pe piața spot a petrolului.

Sursa: <http://www.wtrg.com/daily/oilandgasspot.html#Natural>

Expertul rus Mihail Korchemkin, de la “East European Gas Analysis” susține că Gazprom-ul nu mai poate vinde gaze naturale în baza formulei vechi cu indexarea prețului petrolului. Ruperea legăturii de petrol în prețul gazelor naturale este singura modalitate de a obține profituri suplimentare din vânzarea de gaze pe piața europeană. La fel Gazpromul trebuie să adapteze prețul contractelor în măsura consolidării competitivității gazelor naturale rusești pe principalele piețe europene. Ministrul rus al Energeticii, Serghei Shmatko a reiterat într-o conferință de presă, încă la începutul anului 2010 că Gazprom-ul ar trebui să fie mai inovativ și să reacționeze rapid la condițiile pieții europene, fără a schimba sistemul de contracte de furnizare pe termen lung.²¹

Șansele ca Republica Moldova să obțină condiții maxim avantajoase în cadrul viitoarelor negocieri sunt totuși umbrite de imaginea stereotipică a politicii externe ruse. În primul rând, din cauza confidențialității exagerate a contractelor și chiar a acțiunilor monopolistului rus care își gestionează afacerea prin intermediul S.A. Moldovagaz. În al doilea rând, pentru că stilul Rusiei de comunicare este destul de greu de înțeles: acțiuni diferite față de declarații sau declarații oficiale înecate într-un strat de ceață. Acestea și multe alte impedimente sunt niște bariere evidente care împiedică formarea unei piețe interne competitive a gazelor naturale în concordanță cu principiile și prevederile Tratatului Comunității Energetice.

²¹ Informație preluată de pe <http://www.neftegaz.ru/en/news/view/93064>

CONCLUZII

- I. Majoritatea evenimentelor triste din sectorul gazier al Republicii Moldova din ultimii ani își au rădăcina într-un contract misterios negociat într-o manieră favorizantă a unei părți, lucru care era de așteptat urmărind parcursul „ideii” de aprovizionare cu gaz a RM începând cu anul 1990.
- II. Anul 2010 este ultimul în care Republica Moldova importă gaz din Rusia la preț redus față de cel european, corespunzător se apropie momentul inițierii unor noi runde de negocieri privind prețul de achiziționare a gazelor de la Gazprom la fel și taxa de tranzit a gazelor rusești spre Balcani, dar nu trebuie să ratăm și ocazia de a aminti părții ruse despre necesitatea revizuirii structurii proprietății în cadrul S.A. Moldovagaz.
- III. Exportul de gaze naturale în Balcani are o pondere mare în afacerea Gazprom-ului pe când în structura prețului de livrările a gazelor în Moldova, cea mai mare pondere o are componenta politică.
- IV. Renegocierea taxei de tranzit a gazelor rusești în Balcani este miza cea mare pe care Moldova nu trebuie să o rateze la următoarele negocieri. Volumul tranzitului este suficient de mare, constituind aproximativ 22-25 mlrd. m³ de gaze anual (date valabile până în anul 2009), aproximativ 18% din volumul total al exportului de gaze efectuat de Rusia, pe când importul total de gaze naturale de către Moldova împreună cu partea transnistreană constituie aproximativ 3 mlrd. m³ pe an.
- V. Urmărind evoluția prețurilor la gazele importante, care în ultimii 10 ani s-a triplat, și comparând „evoluția” prețului perceput pentru tranzitul gazelor rusești în Balcani, de la 1.76 la 2.5 USD pentru 1000 m³ transportați la 100 de km, putem afirma că autoritățile moldovene nu au reușit să renegocieze acest preț în favoarea Moldovei cel puțin o dată până în prezent.
- VI. Urmărind evoluția prețului de achiziționare a gazului rusesc de către România și comparând-o cu cea din Republica Moldova putem spune că simpla trecere la prețul european de achiziționare a gazelor nu ne va asigura o predictibilitate a evoluției prețului la gaze din partea furnizorului (Figura 1). Pentru aceasta este necesar impunerea altor pârgii de control a prețului prin revizuirea formulei de calcul, factorii ce influențează acest preț, obiectivitatea acestora, piața de referință, etc.
- VII. Șansele ca Republica Moldova să obțină condiții maxim avantajoase în cadrul viitoarelor negocieri sunt totuși umbrite de imaginea stereotipică a politicii externe ruse. În primul rând, din cauza confidențialității exagerate a contractelor și chiar a acțiunilor monopolistului rus care își gestionează afacerea prin intermediul S.A. Moldovagaz. În al doilea rând, pentru că stilul Rusiei de comunicare este destul de greu de înțeles: acțiuni diferite față de declarații sau declarații oficiale înecate într-un strat de ceață. Acestea și multe alte impedimente sunt niște bariere evidente care împiedică formarea unei piețe interne competitive a gazelor naturale în concordanță cu principiile și prevederile Tratatului Comunității Energetice.

RECOMANDĂRI

- 1) Abordarea problemelor din sectorul energetic al Republicii Moldova de către autoritățile responsabile cu mai multă consecvență ca aceasta să nu rămână în continuare o simpla aspirație;
- 2) Revizuirea strategiilor guvernamentale în domeniul securității energetice și clasificarea oportunităților de sporire a securității energetice în obiective pe termen scurt, mediu și lung, cu elaborarea programelor predictibile de realizare a obiectivelor propuse;
- 3) Revizuirea structurii proprietății S.A. Moldovagaz prin inventarierea și reevaluarea proprietății de gazoducte construite din bani publici, ai investitorilor privați și ai populației, și capitalizarea acestora ca și cotă a Republicii Moldova în acțiuni ale statului și investitorilor în S.A. Moldovagaz;
- 4) Veniturile acumulate de pe urma tranzitului gazelor rusești pe teritoriul Republicii Moldova nu trebuie să fie incluse în formula de calcul a prețului la gaze naturale pentru consumatorii finali în mod egal ci trebuie acumulate într-un fond separat din care se vor acorda subvenții categoriilor social-vulnerabile a populației. Pentru întreținerea, mentenanța acestor magistrale ar trebui să fie stabilită o taxă aparte.
- 5) Renegocierea taxei de tranzit a gazelor rusești pe teritoriul Republicii Moldova;
- 6) Clarificarea cu Partea Transnistreană a aspectului legat de tranzitul gazelor rusești deoarece distanța tranzitată de conductele magistrale pe teritoriul transnistrean este net inferioară celei ce tranzitează Moldova, respectiv taxa percepută trebuie să fie proporțională acestor distanțe tranzitate. În acest caz și venitul Moldovei ar crește de pe urma acestor servicii;
- 7) Revizuirea formulei de calcul al prețului de procurare a gazelor rusești de către S.A. Moldovagaz și micșorarea sau excluderea ponderii prețului barilului de petrol în preț final al gazelor naturale prin stabilirea unei referințe față de piața spot a gazelor naturale;
- 8) Trecerea la contractele energetice care au la bază valuta de referință EURO față de cele semnate cu partenerii energetici în Dolari Americani. Acest lucru va contribui la creșterea compatibilității cu partenerii comerciali europeni și va fortifica stabilitatea macroeconomică a țării;
- 9) Interconectarea sistemului național de gazoducte cu cel al României prin mai multe puncte de conexiune cu posibilitatea asigurării transportului în ambele sensuri;
- 10) Diversificarea combustibililor energetici cu orientare spre sursele regenerabile de energie în scopul micșorării ponderii gazului natural în sectorul energetic național;
- 11) Fortificarea rolului Republicii Moldova ca țară importantă de tranzit a gazelor naturale și energiei electrice;
- 12) Publicarea rezultatelor evaluării activității S.A. Moldovagaz de către comisia parlamentară creată cu acest scop în luna mai 2010 sau numirea unei noi comisii care ar realiza acest lucru;
- 13) Introducerea obligativității ca operatorul economic care cere scumpirea energiei (gazului) către populație să-și prezinte public bilanțul și argumentarea tehnico-economică a solicitării ca să demonstreze populației necesitatea scumpirii.

BIBLIOGRAFIE

- 1) Directiva 2004/67/EC din 26 aprilie 2004 privind măsurile de asigurare a securității furnizării gazelor naturale;
- 2) Regulamentul (EC) nr.1228/2003 din 26 iunie 2003 privind condițiile de acces la rețelele de transport a gazelor naturale;
- 3) Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 30 din 02.02.1994 cu privire la măsurile suplimentare de protecție socială a pensionarilor;
- 4) Legea nr. 123-XVIII din 23.12.2009 cu privire la gazele naturale. Monitorul Oficial nr.23-24/31 din 12.02.2010;
- 5) Hotărârea Guvernului nr. 403 din 31.07.91 cu privire la Programul de stat de gazificare a Republicii Moldova până în anul 2000;
- 6) Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 114 din 08.02.2000 cu privire la măsurile primordiale de achitare în anul 2000 a datoriilor Republicii Moldova pentru gazele importate. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 17-18/195 din 17.02.2000;
- 7) Hotărârea de Guvern nr. 1492 din 28.12.2001 cu privire la aprobarea Programului de gazificare a Republicii Moldova până în anul 2005;
- 8) Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 597 din 13.05.2008 cu privire la inventarierea și reevaluarea rețelelor de gaze, proprietate publică. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 88-89 din 20.02.2008;
- 9) Hotărârea de Guvern nr. 1643 din 19.12.2002 cu privire la aprobarea Programului național de gazificare a Republicii Moldova³;
- 10) Hotărârea Guvernului nr. 715 din 16 iunie 2008 cu privire la măsurile de accelerare a procesului de gazificare internă a localităților;
- 11) Muntean, I., Fala, A., Sectorul gazier al Republicii Moldova – Consecințele oportunităților neglijate, 2010. Disponibil la http://www.viitorul.org/public/3050/ro/POLITICI_PUBLICE-6%20Gaz.pdf;
- 12) Parlicov, V., Șoitu, T., Industria gazului în RM: Povara ignoranței și costul erorilor, 2007. Disponibil la <http://www.viitorul.org/public/800/ro/Politici%20PubliceGAZZ.pdf>;
- 13) Berkeley Associates, Studiu de pre-fezabilitate depozite subterane de înmagazinare a gazului, 2009;
- 14) Gas transmission tariffs, an ERGEG benchmarking report, 2007;
- 15) European natural gas assessments and indices, methodology and specifications guide, 2010;
- 16) Raport despre activitatea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică în anul 2009;
- 17) <http://www.rusenergy.com/en/>;
- 18) <http://www.investigatii.md/index.php?art=256>;
- 19) http://www.moldovagaz.md/pdf/Darea_de_seama_2008.pdf;
- 20) <http://europa.md/stiri/show/85/pretul-la-gazele-rusesti-importate-de-republica-moldova-a-crescut-de-doua-ori-in-jumatate-de-an>;
- 21) http://www.europa.md/primary.php?d=rom_Despre..._70&n=Articole.39_110;
- 22) <http://www.timpul.md/articol/moldova-gaz-ne-fura-chiar-la-hotar-4156.html?action=print>;
- 23) <http://www.zdg.md/67/investigatii/>;
- 24) <http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/black-see/rom/Preasca-ro.pdf>
- 25) <http://www.mw.ua/2000/2229/61731/>;
- 26) <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703787304575075711066212820.html>;
- 27) <http://www.market-melange.com/2010/02/26/gazprom%E2%80%99s-spot-market-facts-please/>;
- 28) <http://www.neftegaz.ru/en/news/view/93064>.

NOTE

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

